

DOMINIQUE MONJARDET

Director d'Investigació del Centre National de la Recherche Scientifique

1. INTRODUCCIÓ

La construcció d'una *graella d'anàlisi* d'un sistema policial no és res més, concretament, que l'estudi de les dimensions que s'han de tenir en compte per comprendre com funciona una policia (i que és la condició necessària per intentar, en el cas d'aquells que hi estan treballant, influir sobre aquest funcionament).

Hi ha un punt de partida molt senzill i que consisteix a estudiar empíricament el treball policial sobre el terreny, les pràctiques policials quotidianes; dit d'un altra manera, suspendre el judici sobre el que són o han de ser, o haurien de ser, les funcions, les missions, les estratègies policials i anar a veure què és el que fan realment els policies, concretament.

En resum, es tracta de contestar la pregunta ben senzilla, aparentment: què fa la policia? És a dir què fan la suma dels agents, dels treballadors que pertanyen a la institució policial?

És el que he fet, essencialment en policies urbanes (els CRS¹ i altres han fet el mateix en altres serveis. L'Institut acaba de publicar els resultats d'una investigació sobre la PAF, tenim unes observacions relativament extenses sobre el treball en policia judicial (Lévy, Jankowski, etc.); així, després d'una desena d'anys d'investigacions sobre el terreny, es comença a tenir una idea bastant bona de què és realment el que fan els policies.

Però ara m'aproparé al tema que ens interessa, i explicaré, amb forma de pregunta, una de les conclusions més notables d'aquesta feina d'investigació.

Quan vaig començar les meves observacions, l'agost del 1983, en una comissaria de províncies, jo era el primer investigador francès que penetrava

1. Companyies Republicanes de Sécurité NDT.

en un servei de policia. Aquesta situació, per tant, era poc freqüent en el camp de la investigació, perquè en trobava davant d'un terreny completament verge, sobre el qual cap investigador no havia escrit mai ni tampoc proposat dades, hipòtesis, resultats; la informació es reduïa a algunes narracions o memòries de policies, d'un gran interès, certament, però que no constitueixen unes dades sociològiques.

Segurament això és un avantatge però també és un inconvenient ja que no hi ha res per guiar la recerca. He procedit, per tant, de l'única manera possible, és a dir decidint considerar a priori el treball policial com qualsevol altre treball organitzat i aplicar-li les eines, la graella d'anàlisi que havia utilitzat fins aleshores en els meves investigacions sobre el treball en el camp industrial.

Per tant, he elaborat, a partir de les meves observacions o entrevistes durant més d'un any en quatre serveis, una *anàlisi del treball policial* que ara no detallaré però de la qual destaco tres factors que m'havien semblat aleshores particularment importants:

- el procés de selecció de les tasques (autonomia forta dins el treball),
- la inversió jeràrquica,
- la feble autonomia del treball (molta interrelació entre la vida professional i la vida privada, per exemple els CRS que refusen de parlar de la seva feina).

Es pot discutir la validesa o la pertinença de cadascun d'aquests trets, però el moment del qual us vull parlar es situa justament després d'haver-los copsat i descrit.

Havia entregat els resultats de les meves investigacions, i tot i esperant arrencar una altra investigació, vaig dedicar-me a la feina que havia d'haver fet abans, que és assabentar-me de la literatura estrangera sobre aquest tema, essencialment anglosaxona i dels darrers trenta anys.

Sense l'ànim d'imposar una erudició bibliogràfica, en presento una petita mostra:

- Westley, durant els anys cinquanta en una policia d'una regió de Chicago.
- Manning, durant els anys setanta en la MET (Londres) i en sis ciutats dels Estats Units.
- Ericson, al principi dels anys vuitanta en una policia d'una ciutat mitjana d'Ontàrio, al Canadà.
- Altres autors del mateix període a Bèlgica, als Països Baixos, a la República Federal d'Alemanya, havien o han fet el mateix treball que jo —aquí es on volia anar a parar— i havien obtingut *exactament els mateixos resultats* que jo, és a dir que havien descrit el treball policial exactament de la mateixa manera. No ben bé en els mateixos termes, és veritat, cada un es fabrica els seus propis conceptes, però sí amb el mateix contingut. Així els termes de *procés de selecció* o bé d'*inversió jeràrquica* són «invents Monjardet», però quan X diu que la policia és «aquella institució on la capacitat d'iniciativa augmenta a mesura que es va baixant en la línia jeràrquica»,

designa exactament els mateixos mecanismes, les mateixes propietats del treball policial.

Al principi, aquesta similitud de resultats em va semblar del tot positiva i gratificant: havia estat treballant jo sol en un raconet, sense cap recurs anterior sobre aquest tema, i arribava exactament als mateixos resultats que els meus col·legues.

Era d'alguna manera una *verificació experimental* del fet que no m'havia equivocat gaire i, fins i tot, havia afinat bastant; així, em vaig prendre aquesta similitud com una convalidació dels meus treballs.

No obstant això, aquesta mateixa similitud planteja una qüestió realment temible, i que ja us heu fet vosaltres mateixos. Perquè finalment, aquestes altres policies en les quals observem les mateixes característiques del treball policial són unes policies belgues, angleses, canadenques, americanes, etc. O sigui, unes policies amb unes formes organitzacionals i unes estructures extremadament diverses, fins i tot a vegades oposades. A Amèrica del Nord i a Bèlgica trobem unes policies municipals, a la RFA i a Gran Bretanya policies regionals, a França una policia estatal molt centralitzada. Fins i tot algunes d'aquestes policies, com la policia de Londres el 1829, han estat concebudes i organitzades explícitament en oposició amb el model de policia d'Estat francès designat com un revulsiu, i el caràcter municipal de les policies encara es considera a Amèrica del Nord com una garantia essencial de les llibertats públiques.

Tanmateix, si hi ha aquesta oposició en les intencions, els criteris i els projectes polítics en primer lloc, i també en l'organització, observem en la pràctica una perfecta comparativitat de les activitats i les pràctiques policials; cal creure doncs que *algú s'equivoca*:

- o bé hi ha en la mateixa naturalesa de les tasques policials unes dimensions estructurals que es fan tan prioritàries sobre les formes organitzacionals, que aquestes últimes esdevenen del tot secundàries, i és el polític el qui s'equivoca quan creu que ha construït una policia diferent;
- o bé la diferència entre les policies municipals d'Amèrica del Nord i una policia estatal sobre els models dels països llatins és efectivament substancial, i el qui s'equivoca és el sociòleg. Quan creu discernir similituds, potser només observa allò més trivial, el seu enfocament es desvia, i una part significativa de la realitat policial se li escapa quan es limita a observar les tasques quotidianes dels agents.

Com sempre, la veritat és a mig camí, i és versemblant que el polític s'equivoqui quan creu que l'organització és omnipotent, i el sociòleg desconeix algunes de les dimensions essencials de la funció policial quan localitza la seva atenció únicament sobre el sol treball dels agents d'execució.

Però, per anar més lluny en l'esclariment d'aquest dilema, cal efectivament intentar reunir el conjunt de les dimensions pertinents per comprendre el funcionament d'un sistema policial, i és el que ara intentaré fer.

2. ELS ELEMENTS DEL SISTEMA POLICIAL

Considerar la policia com a treball, o pràctica, és considerar-la com a producció, és a dir en referència a una organització de treball que, com tota organització, té dues cares.

- La cara *funcional*, és a dir, organització de treball pròpiament dita, disposició particular dels recursos humans i materials per realitzar una tasca, una producció. Com a tal, la policia és efectivament susceptible de la mateixa anàlisi que qualsevol fàbrica o servei, i podem estudiar-hi en els mateixos termes els moviments d'especialització o de polivalències...
- La cara *burocràtica*, la disposició de les regles i de les relacions socials que fan que una bona part de realitat de l'organització s'escapi i vagi més enllà de les normes que la regeixen. És el paradigma de la «vaga de zel»: cap organització no funciona sense regles formals, però si es decideix a respectar-les totes i en tot moment, l'organització es bloqueja instantàniament i cal doncs suposar, per explicar que funcioni malgrat tot, l'existència d'una xarxa de normes informals, no escrites, però sí compartides i sancionades. L'anàlisi organitzacional o teoria de la burocràcia no és més que el fet de situar aquestes normes informals i les relacions complexes que mantenen amb les normes formals.

Heus aquí un nivell d'observació i d'anàlisi de la policia que està bastant ben delimitat i estudiat per la sociologia del treball i de les organitzacions, i és probablement en referència a aquest nivell que s'estableix la comparativitat de les tasques que he evocat.

Però la policia, tota policia, és alguna cosa més que una *organització*; és també una *institució* –cosa que tothom sap però de la qual no tothom treu totes les conseqüències– i, en tercer lloc (de fet, la dimensió que més sovint s'oblida), també és una *professió*.

Metodològicament, la regla elemental (però encara calien uns anys de recerca per establir-ho) és que si no es veuen en conjunt aquestes tres dimensions de tot sistema policial, díriem o faríem irremeiablement algunes bestieses molt grosses.

Per exemple, quan el ministre diu «s'ha de passar d'una policia d'ordre a una policia de seguretat», posa una intenció estratègica que se situa en primer lloc al nivell de l'organització i, si s'escou, de provocar algunes modificacions sobre la professió. No obstant això, en aquest nivell estratègic i institucional, aquesta expressió d'una voluntat política no aixeca cap altre problema. En canvi, quan el sociòleg diu «la policia francesa està passant d'una policia d'ordre a una policia de seguretat» perquè pensa que aquest moviment és racional de cara a la demanda social, diu ximpleries perquè desconeix al mateix temps la coexistència d'aquestes tres dimensions de la policia i la seva relativa independència.

Què vol dir que la policia és a la vegada institució, organització i professió? Precisem aquests tres termes.

2.1 La policia és una institució

Això significa dues coses:

- a) Primerament, que la policia està sota l'*autoritat legítima del polític* i que és aquest el qui fixa les seves orientacions, la seva política. És el que expressa el primer sentit del terme *policia*, que designa el govern de la ciutat; policia i política tenen la mateixa etimologia. Dir que la policia és inseparable del polític no vol dir en cap cas, com en l'expressió «policia política», que la policia sigui un instrument partisà –pot ser-ho però aquesta no és la qüestió–; significa que les orientacions de tota policia, les prioritats que li estableix el poder, o que desenvolupa ella mateixa a falta d'altres, expressen sempre una certa tria pel que fa a la manera de viure junts en la societat política.
- b) I això ens introdueix a la segona dimensió que implica el caràcter institucional de tota policia, que és l'expressió de valors, i de valors centrals per una societat. Tota institució està orientada per uns valors; de la mateixa manera que la institució escolar a França està orientada per uns valors que són –per anar de pressa– la laïcitat, la coneixença i la igualtat de les oportunitats (quan en canvi en altres països poden ser la competició i la competència). La institució policial està orientada per un conjunt de valors que la fonamenten i la legitimen i que ella expressa i posa en pràctica més o menys bé (com l'escola).

En el cas francès aquests valors estan molt ben definits en l'article 12 de la Declaració dels Drets Humans, que diu: «La garantia dels drets de l'home i del ciutadà necessita una força pública: aquesta força és per tant instituïda per a l'avantatge de tots i no per a l'ús particular d'aquells a qui ha estat confiada».

I això té també dues significacions:

- a) L'essència de la policia és la força pública, és a dir que té el monopoli de la força legítima (i, per tant, la prohibició del recurs a la força per tot altre agent públic o privat). Aquesta força no té cap altra raó de ser ni tampoc cap altra aplicació possible que la de garantir els drets de l'home i del ciutadà.

Això significa que la pretesa contradicció entre eficàcia i legalitat és absurda ja que així que la policia surt de la legalitat perd tota legitimitat, o, dit d'una altra manera, que l'eficàcia policial es jutja en relació amb aquesta garantia dels drets i no pel nombre de «preventives»... És evident que aquí hi ha una contradicció entre els valors institucionals i la cultura professional.

- b) Aquest recurs específic de la força pública ha de ser controlat permanentment perquè no es desviï mai en profit d'utilitats particulars, cosa que implica sens dubte uns dispositius de control particulars.

Tot això no és pas filosofia política ni tampoc un catàleg de piadoses intencions: són les condicions que fan que la policia sigui una institució social necessària en un Estat de dret i no una milícia, és a dir un pur instrument de força al servei d'un partit. Al contrari, quan la policia cedeix el lloc a les milícies o esdevé ella mateixa una milícia i permet que en sorgeixin d'altres, l'Estat de dret desapareix, i després de l'Estat de dret, és l'Estat mateix que desapareix purament i simplement: és, per exemple, el cas del Líban.

2.2 La policia és una organització

Ja hem dit què deixava entendre aquest terme:

- una organització de treball orientada cap a una producció, amb la disposició correcta dels llocs de treball, de les qualificacions, dels recursos i de les eines, o sigui el sentit més usual del terme d'*empresa policial*;
- un conjunt de regles i de normes, de relacions especials, o sigui una «burocràcia» que engendra el seu propi sistema de normes informals, els cercles viciosos i virtuosos, etc.

Aquesta dimensió organitzacional és la més ben coneguda, la més fàcil d'analitzar, però no pas la més fàcil de desmuntar peça per peça per observar-la millor; de fet, una anàlisi de pura sociologia del treball aplicada a la policia francesa fa aparèixer la coexistència de tres sistemes de treball distints, les especificitats dels quals convindria tenir més en compte, així com gestionar-ne millor les relacions.

2.3 La policia és una professió

En el sentit que hi ha una identitat o correspondència exacta entre la institució, l'organització i el grup professional que els fa funcionar junts: no hi ha policies fora de la policia i n'hi ha ben pocs no policies en el si de la policia. Aquesta dimensió de la policia és menys visible a França que en els països que coneixen un sistema de reclutament únic i en el qual, per tant, tots els policies, el cap de la policia inclòs, han estat reclutats de la mateixa manera, han seguit la mateixa formació inicial i han començat la seva carrera a la mateixa feina; per tant, tots tenen una experiència comparable. Però qui diu professió no diu automàticament homogeneïtat perfecta, i hi ha professió a partir del moment que hi ha distinció radical entre aquell que és policia i aquell que no ho és.

Ara bé, aquesta correspondència entre una institució i una professió no és el fet de totes les institucions i de totes les professions. Ni de bon tros. Per exemple, la institució sanitària a França la fan funcionar molts grups professionals i la professió mèdica s'estén forçosament a altres institucions: se'n troben en la indústria dels cosmètics, la investigació biològica, el periodisme o la institució escolar.

Dir que la policia és també una professió és designar un altre cop dues *dimensions essencials* que cal considerar per comprendre el funcionament policial:

- els interessos professionals
- la cultura professional

2.3.1 Els interessos professionals

a) *Els interessos materials*, en el sentit estricte i ampli del terme:

- en el sentit estricte, la preocupació per millorar les condicions de treball ha conduït per exemple a la generalització de patrulles en automòbil i a la desaparició de la patrulla ciclista, sense que se n'hi hagi mesurat la dimensió real (sense que, en tot cas, s'hagi intentat avaluar totes les conseqüències d'aquest canvi);
- en el sentit ampli, la supressió, després d'alguns incidents, de l'obligació d'anar a la feina amb l'uniforme ha fet desaparèixer d'un dia per l'altre els uniformes als transports públics, i ha calgut reintroduir-los després de manera molt més costosa...

b) *Els interessos professionals*, que són en primer lloc els interessos ben compresos, o sigui, la interiorització de les sancions positives o negatives de la institució. Quan s'ha entès (o es creu haver entès) per què un company, sigui agent o comissari, ha estat promogut més de pressa que un mateix, o per què ha rebut una carta de felicitacions, una medalla o una gratificació, i si a més aquest sistema de sancions ha estat públicament atestat, per exemple per via sindical, es té interès a adoptar una actitud conseqüent, individualment o col·lectivament (exemple: quina atenció respectiva haig de concedir als meus superiors?).

c) Finalment, l'*interès corporatiu*, que és la capacitat de tot grup que té el monopoli d'oposar una resistència a tota temptativa d'un tercer d'introduir-se en el seu «territori privat»: per exemple l'exercici il·legal de la medicina que, certament, apunta cap a la protecció al client, però també de la mateixa professió.

2.3.2 La cultura professional

Breument, una cultura professional vol dir sempre dues coses:

a) D'una banda, un *nucli d'estereotips* –és a dir d'opinions, sentiments o valors quasi unànimement compartits– el prototipus del qual és l'opinió pel que fa als mitjans de comunicació (el 94 % dels reclutes d'una promoció sencera d'alumnes-guardies pensen al final de l'any de formació inicial que els mitjans de comunicació donen de la policia una «imatge més aviat desfavorable»).

Contràriament a la imatge més superficial de la cultura policial, aquest nucli és restringit: no tots els policies són malfiats, conservadors, tancats en ells mateixos, masclistes, etc.

- En el «nucli dur» podem notar aquesta relació amb els mitjans de comunicació i, més generalment, aquest *sentiment de ser poc estimats*, poc apresos, amb poc suport en una tasca tan ingrata.
- El *pragmatisme* que s'entén que preval sobre l'acció, preocupació, eficàcia, desconfiança respecte a tot el que apareix com a massa reflexiu, massa teòric: «la fantasmada».
- El fet que prevalgui la solidaritat interna davant el perill.
- Finalment una tendència a definir la missió policial com essencialment centrada i legitimada per a la lluita contra el crim i més encara contra el criminal (conformement, d'altra banda, als interessos evocats més amunt).

b) Però aquests elements deixen un espai considerable a la diversitat, al *pluralisme policial*, que no és aleatori: el pluralisme policial no és un simple reflex del pluralisme de la societat de la qual els policies formen part; està organitzat pel pes que prenen en el si del grup policial uns elements importants que estan en joc a la professió, que li són específics: la relació de cara a l'altre («la competència», els ciutadans: grau d'obertura d'una banda, definició del tercer que legitimi d'altra banda, entre l'Estat, la societat, o el crim);

Aquests elements en joc tenen un sentit per a tot policia, que estructurin per tota la professió allò que és important, significatiu, valorat en relació amb tot allò que és secundari. De la mateixa manera, podríem dir que la cultura professional dels metges s'estructura al voltant de la relació amb la ciència, la dels enginyers al voltant de la tensió entre la tècnica i el mercat...

3. APLICACIÓ I REALITZACIÓ

Ja tenim la graella, el conjunt d'elements que cal tenir per comprendre alguna cosa del funcionament policial, afegint-hi que estan en interrelacions constants i profundes (és allò que els habitants del Quebec expressen quan diuen que la seva societat està molt estretament teixida).

3.1 La policia està molt estretament teixida

És el que explica per exemple que calgui considerar, en l'anàlisi, la cultura professional. No es fa sempre automàticament: he pogut treballar durant quinze anys sobre enginyers, tècnics i responsables de la indústria sense que m'hagi calgut interessar-me seriosament per la seva cultura professional –que existeix sens dubte– perquè no he trobat cap impacte significatiu sobre el tre-

ball. Per comprendre el treball d'un grup d'enginyers en una fàbrica del tèxtil de Saint Gobain, no em cal plantejar-me quins són els seus valors; per comprendre el treball d'un grup d'inspectors en una unitat de policia judicial, no m'ho puc estalviar.

Perquè l'organització del treball en termes de normes formals, de prescripcions, no és suficient per determinar ni la tasca ni el model operatiu.

En la mesura que deixa una part molt important a una forta autonomia operativa, haig de buscar quins són els motors, els principis d'acció que orienten l'exercici d'aquesta autonomia, i que expliquen, per exemple, que aquests inspectors posin tota la seva energia a lluitar contra els traficants de droga i es desinteressin pel recel. D'aquesta manera, considero alhora l'interès i la cultura.

En aquest sentit, el fet de tenir en compte la cultura professional és essencial perquè en el cas dels policies no és un ornament, sinó un principi d'acció.

En l'exemple precedent, el que està en qüestió és la relació entre l'organització i la cultura. De la mateixa manera es podria il·lustrar la relació entre la institució i l'organització, per exemple en la utilització dels CRS en un missió de seguretat...

3.2 Aplicació de la graella: l'exemple de les patrulles de barri

Intentaré mostrar amb un exemple com funciona la graella. Evocava abans el tema del pas d'una *policia d'ordre* a una *policia de seguretat*.

Eslògan o no, aquest tema no cau pas del cel ni tampoc d'una sobtada «evolució de les mentalitats»: ha aparegut a partir d'una conjuntura social ben precisa, que es pot datar a mitjan dels anys 70 quan comença a manifestar-se un augment sensible de la petita i mitjana delinqüència, notablement de la delinqüència de la via pública, que anirà prenent un creixement sostingut i continu, mentre que paral·lelament naixerà i es difondrà un «sentiment d'inseguretat».

D'aquest creixement de la petita i mitjana delinqüència i del sentiment d'inseguretat, en deriva aleshores una interpel·lació del poder polític en general i de la policia en particular, que es pot expressar de la manera següent: la policia francesa és molt raonable, eficaç i exitosament operativa en dos dominis:

- el manteniment de l'ordre, en el qual s'han donat els mitjans i les competències per tal d'assegurar un manteniment de l'ordre eficaç al cost més baix;
- el control de la gran delinqüència organitzada, professional, domini en el qual van aparèixer mancances, per exemple en matèria de policia científica i tècnica, que varen ser ràpidament corregides.

Ara cal que es mostri igual d'exitosament operativa en la lluita contra la petita i la mitjana delinqüència, per respondre a aquest sentiment d'inseguretat que va guanyant importància a les zones urbanes i que està fonamentat no solament

sobre un creixement mesurable de la victimització, sinó també sobre el creixement de l'incivisme, del frau en el metro, de l'ociositat desencisada dels joves, de la degradació de les ciutats... Fenòmens a propòsit dels quals la ciutadania té el sentiment, fonamentat o no, que la policia se'n despreocupa, que ja no assegura una presència visible a la via pública, un control de l'espai públic, una responsabilització de la seguretat quotidiana. És la demanda social tal com s'expressa.

Paral·lelament, es va elaborant una *resposta en termes de política pública* com a conjunt d'operacions, de dispositius, mesures i tècniques que s'han d'aplicar per respondre a aquesta demanda i lluitar eficaçment contra la petita i mitjana delinqüència i el sentiment d'inseguretat. Aquesta era la feina, entre altres, d'una comissió d'alcaldes sobre la seguretat, les conclusions i els consells de les quals, fetes en el 1982, es van fer populars després amb el nom de política de prevenció de la delinqüència, i s'identificaven amb la persona del seu animador més conegut, G. Bonnemaïson.

Aquesta política pública dista molt d'adreçar-se únicament a la policia ja que una de les seves principals divises és el concepte de *soci*, fonamentat sobre la idea senzilla que la delinqüència és un fenomen complex, multiforme, que planteja preguntes a moltes institucions, no solament a la policia: l'escola, l'ajuntament, els organismes responsables de l'habitatge, la justícia, els serveis socials, la família, etc., i que no pot haver-hi respostes eficaces si no es basen en un treball combinat, una coordinació, una relació de socis forta, entre totes aquestes institucions.

Aquesta política ha estat en part aplicada i ha donat els seus fruits, per exemple la idea i la pràctica d'un apropament entre la policia i l'escola, que haurien estat impensables fa una quinzena d'anys i que ara són aplicades i posades en pràctica sense gaires dificultats.

Però no hi ha cap dubte sobre el fet que:

- a) en general la institució policial s'ha fet pregar molt per entrar concretament en els dispositius de prevenció;
- b) i, més concretament, la policia té moltes dificultats per posar en pràctica, segons la seva pròpia decisió, algunes de les mesures que regularment li són prescrites pel seu nivell institucional, com ara un creixement significatiu de la presència policial a la via pública i més clarament encara sobre el desenvolupament de la *patrulla de barri*.

Després de la política de Bonnemaïson començada al 1982, cal esperar fins al 1989 per assistir a la creació, a la Direcció General de la Policia Nacional, d'una cèl·lula de prevenció encarregada de posar-la en pràctica dins la policia. El 1990, el Ministeri publica una circular precisant que el compromís dels serveis en la prevenció no és un desig formal sinó una obligació.

Vuit anys són molts anys...

Entenguem-nos bé: no estic predicant a favor de la patrulla de barri, la qual cosa seria un punt de vista normatiu que, com a investigador no

m'interessa, estic intentant analitzar un disfuncionament de la cadena jeràrquica. Des de fa uns dotze anys, cada vegada que la Direcció General de la Policia Nacional presenta les estadístiques de la delinqüència, acompanya aquesta presentació amb l'anunci d'un conjunt de mesures entre les quals consta, amb una forma o una altra, el desenvolupament de la patrulla de barri. Fa dotze anys que, o bé tots els policies formen part de patrulles de barri, o bé hi ha alguna cosa que no funciona del tot, i probablement més que «alguna cosa»... En fi, les consignes formals de l'autoritat legítima es queden en paper mullat. Què és el que passa, aleshores?

Reprenguem la graella.

3.3 La prioritat política a la institució

Sense que això sigui motiu d'instruccions o de textos, tots els representants del polític, en aquest cas els prefectes, estan segurs d'una cosa: que forma part de la norma informal i/o de la seva pròpia cultura professional el fet que *el polític assigni una prioritat absoluta a l'ordre públic*, prioritat que es manifesta per la certesa que l'error o la falta que no se'ls perdonarà serà un ministre una mica massa escridassat o una manifestació mal controlada. Per tant, com a conseqüència, transfereixen aquesta prioritat als serveis de policia, de tal manera que aquests estan permanentment obligats a mobilitzar tots els efectius per tal de situar al seu lloc uns serveis d'ordre o per fer operacions de manteniment de l'ordre, i en el conjunt dels llocs de treball dels policies, aquells que aniran apareixent com a més immediatament disponibles de cara a una necessitat de mobilització immediata seran les unitats de patrulles de barri.

Això no ha de repetir-se gaire sovint perquè els qui formen aquestes patrulles de barri, d'illes d'habitatges, es convencen ells mateixos que es considera la seva tasca, suposada essencial, com a menyspreable, i veure'ls lliscar cap a un estatut de reserva general, i al mateix temps que perden tota permanència en la seva illa, també perden tota la motivació.

3.4 L'organització

Quina és la producció de les patrulles de barri i com es pot mesurar la seva productivitat? És un problema general de tot servei policial i a l'organització policial li costa molt de tractar si no és amb forma d'estadística d'activitat: la policia de seguretat ciutadana ha fet tantes sortides, s'ha registrat tants flagrants delictes, la brigada d'intervenció de trànsit ha posat tantes multes, s'han arrestat tants individus i se n'han posat tants a disposició judicial, etc. Per quina unitat de compte es pot mesurar —preocupació legítima de tot cap de servei—, l'activitat de les patrulles de barri, i assegurar-se que no estan rascant-se la panxa fent petar la xerrada amb els comerciants? Plantejada així la pregunta no té resposta, es poden mesurar uns «contactes» amb la població, tal com ho fan algunes policies dels EUA distribuint llibretes de fitxes de contacte, però qui dirà el que és un contacte efectiu, productiu?

La veritable resposta requereix un desviament considerable que implica una reorganització del conjunt dels serveis de la comissaria. La resposta està en la *quantitat i la qualitat d'informació* recollida, verificada i transmesa per aquestes patrulles de barri. La qual cosa suposa:

- una doctrina operacional de conjunt que reconeix a la informació el seu estatut de recurs essencial de l'activitat policial,
- una organització de la circulació i de l'explotació de la informació (i del *feedback*) entre totes les unitats de la comissaria.

N'hi ha prou de posar aquestes condicions per constatar que contradiuen el conjunt de les pràctiques organitzades i de les normes informals en vigor, caracteritzades pels murs que hi ha entre elles i més encara per la protecció gelosa per part de cada microunitat de les seves pròpies informacions (vegeu més generalment la relació uniforme/civils/jutjats).

Si el fet de posar en pràctica la patrulla de barri no té el suport d'una reorganització de conjunt de la informació en tot el servei, la tècnica de la patrulla de barri es margina ràpidament i com a tal esdevé efectivament improductiva, i el mecanisme precedent de transformació en reserva general ja no troba cap obstacle.

3.5 La professió

En els orígens, la patrulla de barri s'associa amb la prevenció. Perquè no es posa en pràctica de tal manera que les seves aportacions d'informació es percebin com a essencials, també per l'eficàcia de la repressió, i aquesta connotació preventiva no està corregida. A partir d'aleshores la patrulla de barri és la diana de totes les crítiques que la cultura policial dirigeix contra les polítiques de prevenció:

- Crítica *ideològica*: «no hi crec, jo, en la prevenció», d'una banda, pel recel de la prevenció com a política, com a orientació, i no com a tècniques operacionals; d'altra banda, per l'oposició prevenció/repressió, per les mancances suposades de la repressió tal com les fa aparèixer la falta d'explicacions de les polítiques penals.
- Crítica pragmàtica: «centreu el vostre treball sobre allò que es mesura, en la prevenció no hi ha resultats mesurables, la vostra acció ha de produir resultats». Mentre no es construeixi una bateria d'indicadors acceptats per tots com a significatius, i, sancionats per la jerarquia, la prevenció –i la patrulla de barri– no seran més que «farols».
- Crítica professional: «deixeu estar la petita i mitjana delinqüència, ocupeu-vos més aviat dels assumptes interessants», que és l'expressió de la jerarquia de les pràctiques en la cultura professional. Jerarquia doble:
 - de l'activitat, en nom del pragmatisme, que privilegia sempre el delictat flagrant sobre l'acció pacient, més obscura, menys segura, que hauria previngut o dissuadit el delictat (però com assegurar-se'n?);

- de l'objecte de l'activitat, en nom de la guerra contra el crim, o sigui la notorietat en l'escala del crim del delinqüent i del seu acte, sobre el paradigma «és l'enemic públic número 1 el qui fa el «primer "poli" de França».

4. CONCLUSIÓ

Aquest conjunt de mecanismes afecten tot el sistema policial –des del nivell més institucional fins al nivell més bàsic de l'interès i de la cultura professional dels agents–, i una política de desenvolupament de les patrulles de barri, preconitzada des de fa quinze anys, no ha estat mai incorporada a la realitat, o més ben dit, solament se'n coneixen dues formes:

- l'esmicolament ràpid que manté aquestes patrulles dins els organismes i l'estadística del servei, però no és res més que la reserva general;
- unes «bosses» limitades i completament marginades, que només es mantenen per inèrcia o per un sosteniment extern potent (alcalde influent, per exemple), considerades pel cap de servei o pels seus companys com a efectius perduts per al servei i per a la policia.

Per contrarestar aquests mecanismes cal una voluntat de ferro, una atenció de totes les instàncies, i per una reforma general de la policia urbana en el *site concernit*, en fi, un cop de força, obra ja no d'un marginal, sinó d'un militant.

Això posa l'accent sobre un dels elements que fa la junció entre institució, organització i professió: *quan el canvi està prescrit des de dalt, només penetra en l'organització i rep l'adhesió de la professió*.

L'interès d'aquesta graella no és només de posar en evidència la complexitat de les interrelacions entre tots els elements d'un sistema policial; també permet *fer aparèixer les mancances*, els buits i és la significació real de l'exemple de les *patrulles de barri*: si el cap de servei que n'ha imposat l'ús a Roubaix se n'ha sortit és perquè no ha fet el joc habitual de la relació entre el poder i la professió, ha fet el paper i ha ocupat el lloc del gran absent dins aquest sistema: *la demanda social*.

Tota política policial és la gestió de la tensió entre els tres motors de tota policia: el poder, la professió, el públic (ciudadà, demanda social, «societat»). Si aquest últim no està integrat en el sistema, o bé només ho està mitjançant mediacions abstractes de la representació política nacional, només es juga entre dos i la demanda social és l'última que se serveix, si queda encara alguna cosa per distribuir una vegada que el poder en primer lloc, la professió després, hagin servit els seus propis interessos.

Amb aquest esquema es pot entendre el debat actual a França sobre els policies municipals així com la posició de cada un dels socis en aquest debat, en termes més significatius que l'ambició dels uns i el corporativisme dels altres.

És tracta doncs, de fet, d'una doble graella d'anàlisi *estàtica* de la policia dins la seva triple cara d'institució, d'organització i de professió, creuada –i així és com s'introdueix la *dinàmica* del sistema–, per les relacions mantingudes amb els tres principis d'acció en tensió permanent, com són el poder, l'interès corporatiu i la demanda social.